

Analys - Hallands förutsättningar för hållbar tillväxt

Bilaga 4

Innehållsförteckning

INLEDNING	3
ATTRAKTIVA OCH HÅLLBARA LIVSMILJÖER	3
Befolkningsutveckling	3
Arbetsmarknader ur ett geografiskt perspektiv	3
Hallands klimatavtryck	4
Digital infrastruktur	4
UTBILDNING, KOMPETENS OCH JÄMLIK HÄLSA	5
Hälsa	5
Skolresultat	5
Demografi, arbetsmarknad och kompetens	5
Tillit och sammanhållning	6
FÖRNYELSEFÖRMÅGA OCH KONKURRENSKRAFT	7
Företagsstruktur och jobbtillväxt	7
Internationalisering, FoU och innovationer	7
Hållbarhet i näringslivet	8

Inledning

För att skapa hållbar tillväxt i Halland, är det viktigt att ha en förståelse för Hallands förutsättningar och mest centrala utmaningar. Detta dokument syftar därför till att skapa en gemensam kunskapsgrund som underlag för satsningsområden och prioriteringar i Hallands strategi för hållbar tillväxt. Texten är sammanställd utifrån officiell statistik och kunskap vi fått från tidigare analyser, samt uppföljningen av Tillväxtstrategi för Halland 2014 – 2021. Dokumentet läses med fördel tillsammans med Hallands strategi för hållbar tillväxt och är strukturerad efter strategins strategiska satsningsområden.

Attraktiva och hållbara livsmiljöer

Befolkningsutveckling

Halland är en av Sveriges mest attraktiva boenderegioner och över tid har Halland varit en vinnare sett till var människor vill bo och leva. Under 2000-talet har Hallands län haft det, i relation till befolkningen, högsta inrikes flyttnettot i Sverige. Länets flerkärniga Ortsstruktur med flera mellanstora städer och det goda geografiska läget med närhet till storstadsregioner är, ur ett geografiskt perspektiv, huvudsakliga förklaringsfaktorer till den goda utvecklingen.

Närheten till Göteborgsregionen och dess växande arbetsmarknader har en avgörande betydelse för Hallands boendeattraktivitet. Många av länets kommuner har goda förutsättningar och har också haft en stark utveckling de senaste decennierna. Samtidigt finns det också i länet områden där utvecklingen varit markant sämre sett till befolkningsutveckling, sysselsättning och tillväxt. Regionen innehåller således områden som behöver hantera en exceptionell tillväxttakt, men även områden som behöver hantera de utmaningar som följer av en krympande ekonomi. Den varierande takten och riktningen på befolkningstillväxten innebär bland annat att förutsättningarna för att planera boenden, kollektivtrafik och service skiftar stort mellan Hallands geografier.

Arbetsmarknader ur ett geografiskt perspektiv

Hallands absolut starkaste pendlingsstråk går norrut mot Västra Götalands län. Även pendlingen mot Skåne ökar och det finns viktiga funktionella samband också inåt landet, framför allt med Jönköpings län. Likväl fortsätter den inomregionala pendlingen öka. Även om alla halländska kommuner har ett visst utbyte av arbetskraft, går det att konstatera att Falkenberg, Varberg och Kungsbacka delar arbetsmarknad med Göteborgsregionen, medan Laholm och Hylte ingår i Halmstads arbetsmarknadsregion.

Tillgången till större arbetsmarknader har haft en stor betydelse för den regionala utvecklingen under de senaste decennierna. Hallands län har en gynnsam geografisk position som möjliggjort att dra nytta av tillväxten i storstadsregionerna.

I Laholms och Kungsbacka kommun pendlar över 40 procent av befolkningen och de är därför att betrakta som utpräglade pendlingskommuner. I övriga kommuner ligger frekvensen på 16–33 procent, där Halmstads och Varbergs kommun har den lägsta utpendlingen. Drygt var femte sysselsatt i länet (22 procent) arbetar i ett annat län, i huvudsak Västra Götalandsregionen. Nivån är den näst högsta i landet jämfört med övriga regioner – endast Uppsala har en högre utpendlingsintensitet (23,5 procent).

Hallands klimatavtryck

Utifrån Hallands geografiska läge är det inte förvånande att transportsektorn är den sektor som genererar mest utsläpp i Halland. Arbetsmarknadsförstoring och ökad pendling för naturligt med sig ökad vägtrafik. Samtidigt har utsläppen från transporter på väg minskat, trots att trafiken ökar. Delförklaringar till det är en energieffektivare fordonsflotta och en högre andel bilar som drivs av förnybara bränslen. I Halland har de transportrelaterade utsläppen minskat med 17 procent sedan 2010. Denna minskning bör ställas i relation till det nationella målet om att minska Sveriges transportutsläpp med 70 procent mellan 2010 och 2030. Det krävs med andra ord mer arbete för att minska transporternas utsläpp.

Ca 3 procent av Sveriges totala territoriella utsläpp sker i Halland. Länet utsläpp har minskat med 35 procent sedan 1990, jämfört med riket som sett en minskning på 27 procent. I Halland har de största minskningarna hittills skett inom sektorerna industri och egen uppvärmning av bostäder och lokaler. Minskningen är dock för långsam för att nå det nationella målet om nollnettoutsläpp till år 2045. Sedan 1990 har utsläppen i Halland minskat med i snitt 1,5 procent per år och behöver kommande år minska med 4,9 procent årligen för att målet ska nås. De sektorer som släpper ut mest växthusgaser i Halland, förutom transportsektorn (46 procent,) är jordbrukssektorn (25procent) och industrisektorn (8procent).

Digital infrastruktur

Den digitala infrastrukturen spelar en allt större roll för samhällsbygget. Bredbandstäckningen i Halland är något bättre än riksgenomsnittet och 2019 hamnar Halland på en 4:e plats bland övriga län. Av befolkningen i Halland har 82 procent tillgång till fast bredband (fiber) jämfört med Sveriges 80 procent. Halland har en högre tillgång till fiber i glesbebyggda områden jämfört med Sverigesnittet men tillgången till fiber skiljer sig fortfarande mellan glesbebyggda respektive tätbebyggda områden i Halland. Som för infrastruktur i övrigt är effekterna av bredband beroende på hur väl företag och människor kan utnyttja eventuella förbättringar. Det behövs således mer än infrastrukturinvesteringar för att fullt ut utnyttja den digitala infrastrukturens potential. Samtidigt bör man komma ihåg att Sverige internationellt sett har ett mycket väl utbyggt bredbandsnät. Jämfört med många delar av framför allt södra Europa är också kunskaperna att använda olika IT-tjänster mycket högre i Sverige och i de andra nordiska länderna.

Utbildning, kompetens och jämlik hälsa

Hälsa

En god hälsa är en grundförutsättning för en hållbar tillväxt. Även om kausaliteten inte är självklar, är det tydligt på individnivå att en god hälsa har ett starkt samband med en god etablering på arbetsmarknaden. Och hallänningarnas hälsa är på aggregerad nivå god. Länet har Sveriges högsta medellivslängd bland både kvinnor och män, och ohälsotalet är det näst lägsta bland alla regioner i Sverige. Även den självupplevda allmänhälsan är god och högre än riksgenomsnittet. Samtidigt går det konstatera att sämre socioekonomiska förutsättningar generellt sett innebär en sämre hälsa och ökad risk för sjukdomar. Liksom nationellt går det även i Halland konstatera skillnader i hälsoläge beroende på faktorer såsom utbildningsnivå och etablering på arbetsmarknaden. Nationella mätningar visar att skillnader i hälsa mellan grupper i vissa fall ökar.

Ett hälsoproblem som återfinns i alla samhällsgrupper är psykisk ohälsa. Mest utsatta är flickor och unga kvinnor. I Halland går det bland annat se en ökning i andelen personer som upplever stress och svår ångest, där ökningen är särskilt tydlig i gruppen 18 till 29 år.

Skolresultat

Halland har en högre andel elever som är behöriga till gymnasiet än riksgenomsnittet och har så haft under hela perioden 2000-2018. Trenden är dock att andelen sjunker både i Halland som i övriga Sverige. Det finns dessutom inomregionala skillnader i Halland avseende elevers skolresultat, och dessa skillnader är ofta avspeglningar av de socioekonomiska skillnader som finns inom länet. I vissa halländska skolor hade nästintill alla elever behörighet till ett yrkesprogram under läsåret 2018/2019, medan det i andra skolor endast var mellan 60 till 70 procent av eleverna som uppnådde gymnasiebehörighet. Liknande mönster finns att se avseende avbrutna studier, då andelen unga som ej fullföljt gymnasiet och som inte studerar varierar stort mellan bostadsområden i länet.

Enligt Skolverkets flertal genomförda lägesbeskrivningar samt olika forskningsrapporter (såväl svenska som internationella) har socioekonomiska faktorer betydelse för elevernas resultat. Elever med mer gynnsamma hemförhållanden presterar bättre än elever med mindre gynnsamma hemförhållanden. I skolstatistiken är det dessutom återkommande att föräldrarnas utbildningsnivå har stor betydelse för elevernas resultat. Under läsåret 2018/19 var andelen elever i Halland som blev behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram 76 procent bland elever vars föräldrar hade högst förgymnasial utbildning. Det kan jämföras med 92 procent bland elever vars föräldrar hade eftergymnasial utbildning.

Demografi, arbetsmarknad och kompetens

Enligt SCB:s senaste befolkningsframskrivning spås antalet personer 80 år och äldre i Halland öka med närmare 11 000 invånare bara fram till 2030, vilket dels beror på att vi spås leva längre, dels på de höga födelsetalen som rådde under 40-talet.

Att vi lever längre är i grund och botten positivt och ett kvitto på en stark samhällsutveckling, samtidigt som det inte går att förneka att en allt äldre befolkning sätter ökad press på välfärdssystemen. Olika platser är olika rustade för att hantera denna välfärdsutmaning. Områden med hög inflyttning av personer i arbetsför ålder och låg arbetslöshet har bättre förutsättningar att skapa en hanterbar försörjningsbörda i samhället, medan områden med hög arbetslöshet och låg inflyttning har sämre förutsättningar. Utmaningen är inte heller enbart en fråga om ekonomi, utan också fråga om tillgång till rätt kompetens inom vårdsektorn. Kommuner med en åldrande befolkning i kombination med ett minskande befolkningsunderlag har här en särskilt svår utmaning framför sig. Nyckelfaktorer för att hantera utvecklingen är att på ett bättre sätt utnyttja den arbetskraft som redan finns i samhället, exempelvis genom att arbeta högre upp i åldrarna och att få fler som står utanför arbetsmarknaden att bli egenförsörjda.

Utbildning och kompetens blir en alltmer viktig faktor för återväxten på arbetsmarknaden, vilket dessutom ska ses i ljuset av den demografiska utvecklingen. Halland har en relativt hög matchningsgrad, vilket innebär att en stor andel av de sysselsatta i Halland har en utbildning som matchar deras yrke. Förvärvsgraden bland personer med en gymnasial utbildning är god, och en gymnasial utbildning är väsentlig för att komma i arbete. Halland ligger på sjunde plats bland landets regioner avseende andelen invånare 25 – 64 år som har en eftergymnasial utbildning (41 procent) och är den region i landet där antalet högutbildade invånare ökat mest under 2000-talet. Även om tillgången till eftergymnasial kompetens har ökat finns det fortsatt stora utmaningar på den regionala arbetsmarknaden – hela 38 procent av företagen i Halland uppger att tillgång till lämplig arbetskraft är ett stort tillväxthinder. Detta är en av de högre nivåerna i Sverige och över riksgenomsnittet (33,6 procent). Särskilt hög är efterfrågan på eftergymnasial kompetens inom områdena IT, teknik, vård- och omsorg samt pedagogik.

Halland är det län med högst förvärvsfrekvens i Sverige. År 2018 var den 83,4 procent, för män 84,5 procent och för kvinnor 82,2 procent. Precis som i övriga Sverige är sysselsättningsgraden i Halland för personer med utrikes bakgrund betydligt lägre, både för kvinnor som för män, totalt 65 procent, för män 69 procent och för kvinnor 61 procent. En stor andel av de som arbetslösa i Halland idag är personer som tillhör grupper som Arbetsförmedlingen bedömer som särskilt sårbara på arbetsmarknaden, exempelvis personer födda utanför Europa eller personer som saknar gymnasieutbildning. En annan utmaning i Halland är att det finns stora skillnader inom vilka sektorer som kvinnor och män arbetar. Män arbetar i högre grad inom industri-, transport- och byggsektorn. Kvinnor arbetar i högre utsträckning inom välfärdssektorn som vård, omsorg och utbildning samt i yrken som kräver en högre formell utbildning.

Tillit och sammanhållning

En väsentlig faktor för ett tryggt och välfungerande samhälle är en hög tillit. Tilliten i Halland ligger i regionala jämförelser på en hög nivå. Samtidigt visar nationella undersökningar att yngre, utrikes födda, och de med kortare utbildning generellt känner en lägre tillit till andra människor.

Även om tilliten i Halland inte visar tydliga tendenser på att minska, riskerar ökade socioekonomiska skillnader försvaga sammanhållningen i samhället. Vikten av tillit och en stark social sammanhållning för ett välfungerande samhälle är betydande, varför en mer jämn utveckling över hela Halland är eftersträvansvärt för en hållbar samhällsutveckling.

Förnyelseförmåga och konkurrenskraft

Företagsstruktur och jobbtillväxt

Näringslivsutvecklingen spelar en nyckelroll för att kunna förverkliga målen i Hallands strategi för hållbar tillväxt. Halland har en småskalig företagsstruktur och en stor del av de sysselsatta är verksamma inom små- och medelstora företag. I relation till antalet sysselsatta har länet näst flest företag, med minst en anställd per sysselsatt i hela landet. Antalet startade företag per invånare är en av de högsta i Sverige, och har över tid varit i nivå med riksgenomsnittet som i hög utsträckning dras upp av huvudstadsregionen. Halland har jämförelsevis stor andel företag som startas av kvinnor, där snittet för perioden 2015-2019 är 33procent, vilket är femte största andelen i Sverige. Trots en jämförelsevis bra position är det fortfarande en ojämlig fördelning av företagande i Halland.

En stor del av jobben i länet återfinns inom arbetsintensiva näringar som hotell och restaurang, bygg och handel. Jämfört med andra län i Sverige finns det ett underskott på mer avancerade tjänstejobb i den privata och offentliga tjänstesektorn. Denna typ av jobb, som ofta är högavlönade, skapar positiva spridningseffekter i en region genom ökad kunskapspridning mellan branscher, nya lokala affärsrelationer och högre produktivitet. Ett kunskapsintensivt näringsliv främjar även innovationer, entreprenörskap och internationalisering. Förutsättningar för denna typ av jobb är tillgång till lämplig kompetens, samt att öka benägenheten hos det befintliga näringslivet att anställa akademiskt utbildade. Under 2000-talet är Halland den region i Sverige som har haft den högsta ökningen av antalet högutbildade invånare, men ligger fortsatt något under riksgenomsnittet sett till andelen högutbildade. I egenskap av inflyttningslän finns goda förutsättningar att på sikt öka andelen kunskapsintensiva jobb. Idag pendlar en stor del av befolkningen med denna typ av jobb till framförallt Västra Götalandsregionen.

Internationalisering, FoU och innovationer

Hallands län är likt Sverige en liten och öppen ekonomi med stort beroende av omvärlden. Att exportera varor till marknader utanför Sverige är viktigt för att komplettera den egna närmarknaden och främja tillväxtskapande investeringar i regionen. Ungefär 16 procent av de små- och medelstora företagen i regionen exporterar varor till ett annat land, vilket är något under riksgenomsnittet. Totalt exporterar de Halländska företagen varor till ett värde av 24 miljarder kronor per år vilket är nästan 73 000 kronor per invånare. Jämfört med övriga län är detta en av de lägre nivåerna i Sverige och betydligt under riksgenomsnittet (142 000 kr per invånare). Den förhållandevis låga exportgraden är till viss del en avspegling av länets näringslivsstruktur och få storföretag inom exportintensiva branscher.

I Sverige investerar företagssektorn årligen 121 miljarder på forskning och utveckling, vilket är 3,5 procent av näringslivets BNP. Företagen i Hallands län har en lägre investeringsnivå och totalt uppgår deras FoU-utgifter till 0,5 procent av näringslivets BRP. I faktiska tal uppgår FoU-utgifterna i länet till ungefär en halv miljard kronor om året. Att länet har bland de lägsta FoU-utgifterna i Sverige beror bland annat på att det finns få storföretag inom export- och teknikintensiva branscher i länet. I Sverige som helhet står storföretagen för en stor del av de samlade FoU-utgifterna. I Hallands län uppgår 50 procent av företagen att de har utvecklat och sålt nya eller väsentligt förbättrade varor och/eller tjänster under de senaste tre åren. Detta är den femte högsta nivån i Sverige och över riksgenomsnittet som ligger på 48 procent. Den senaste femårsperioden har andelen innovativa företag i regionen dock minskat något.

Hållbarhet i näringslivet

Hallands starka företagande är fortfarande kopplat till män, då 12procent av förvärvsarbete män är företagare jämfört med 5procent av kvinnorna. Män är också i större utsträckning operativa företagsledare, då kvinnor endast utgör 28procent av företagsledarna. Jämförelsevis i riket är det bra, men situationen är inte jämlik mellan könen. Vidare är snittåldern på företagare i Halland hög. Var tredje företagare i företag med minst fem anställda är över 55 år.

Näringslivets aktivitet leder till en mängd olika klimatavtryck bland annat genom transporter, energikonsumtion, avfall och direkta utsläpp som en följd av produktion inom Halland eller hos underleverantörer. Av företagen i länet uppgår 44 procent att de arbetar aktivt med miljöfrågor utöver lagstiftning, vilket är den femte högsta nivån jämfört med andra län och över riksgenomsnittet som ligger på 38,5 procent. Företag vars produkter har en negativ miljöpåverkan kommer få det allt svårare att bli lönsamma, vilket innebär att miljöhänsyn kommer utgöra en allt viktigare konkurrensfaktor framöver.

Ellen Källberg
Ellen.kallberg@regionhalland.se

Diarienummer
RS200 792